

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mangeloja, Esa

Title: Ansiokas kulttuurimatka jalkapallon historiaan ja erityisesti englantilaiseen urheiluperinteeseen

Year: 2021

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Kirjoittaja & Suomen urheiluhistoriallinen seura, 2021

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Mangeloja, E. (2021). Ansiokas kulttuurimatka jalkapallon historiaan ja erityisesti englantilaiseen urheiluperinteeseen. In H. Roiko-Jokela, T. Roiko-Jokela, & H. Jakosuo (Eds.), *Kolikon kaksi puolta* (2021, pp. 315-319). Suomen urheiluhistoriallinen seura. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja.

Kirja-arvio

Saku-Pekka Sundelin (2020). Brittifutis: Englantilaisen jalkapallon tarina. Tammi. 278 sivua.

Englannin jalkapallomaailma on uponnut syvälle keski-ikäisten suomalaisten sydämiin. 1970-luvun suomalaisen kansankulttuurin peruskivet olivat lauantai-illan sauna ja kello 17 alkava TV2:n lähetys Englannin jalkapalloliigasta. Aulis Virtasen legendaariset selostukset onnistuivat opettamaan Iso-Britannian maantiedettä paljon tehokkaammin kuin kansa-, oppi- ja tuolloin DDR:n hengessä lanseerattu peruskoulu konsanaan. 1990-luvulla lähetyksiä selostivat myös Antero Mertaranta ja Jukka Rönkä. Mystisiltä kuulostavat joukkueet, kuten Crystal Palace, Aston Villa ja Everton tulivat tutuiksi ja herättivät kiinnostuksen englantilaiseen yhteiskuntaan laajemminkin. Ei ole siis ihme, että tämä Sundelinin kirja tulee valloittamaan usean suomalaisen yöpöydän. Kyseinen painotuote onkin jo ilmeisesti saavuttanut Suomessa kohtuulliset myyntimäärät, sillä se on ilmestynyt myös e-kirjana, äänikirjana ja ilmestyy kevään 2021 aikana myös pokkariversiona.

Saku-Pekka Sundelin on Ilta-Sanomien ja Urheilusanomien (ent. Veikkaaja) urheilujournalisti ja hän on toiminut useita vuosia kirjeenvaihtajan ominaisuudessa jalkapallon emämaassa, Englannissa. Sundelin on kirjoittanut kattavan kuvauksen englantilaisesta jalkapallokulttuurista ja sen historiasta. Perusteellinen syvä asiantuntemus brittien jalkapallomaailmasta paistaa vahvasti kirjan sivuilla. Välillä henkilöiden ja detaljitiedon runsaus tosin hengästyttää ja jopa läkähdyttää lukijaa. Tämän voinee kuitenkin antaa anteeksi, sillä kirja toimii näin kohtuullisesti jopa urheiluhistorian käsikirjana, joskin asiasanastoa ja henkilöhakemistoa kirjassa jää suuresti kaipaamaan. Lähdeluettelo on sen sijaan mukavan kattava.

Kirjassa tarkastellaan englantilaista yhteiskuntaa jalkapallonmuotoisten silmälasien lävitse. Se on kulttuurimatka aikakautemme sieluun, jota jalkapallon ympärille kietoutuvat ilmiöt kykenevät yllättävän paljon läpivalaisemaan. Sundelin itse kiteyttää kyseisen urheilulajin merkityksen näin: "Jalkapallo on maailman suurin kansanliike, se on historiaa, sosiologiaa, antropologiaa, psykologiaa, politiikkaa ja paljon muuta." Kirjan luettuaan voi satunnainenkin jalkapalloa seuraava kansalainen allekirjoittaa kyseiset väitteet.

Sundelin määrittelee kirjansa tavoitteeksi auttaa jalkapalloummikkoja ymmärtämään futisfaneja paremmin. Tässä kirja toki tekee parhaansa, mutta onnistuu tavoitteessaan vain osittain. Asiaan vihkiytymättömän on vaikeaa ymmärtää, miten keskiluokkaisista tylsäkkoisista perheenisistä kuoriutuu jalkapallokatsomossa kiroilevia, kaljaa läikyttäviä ja kentälle ruokottomuuksia huutelevia öykkäreitä. Ja miksi fanius menee joidenkin kohdalla väkivaltaisiin äärimmäisyyksiin, kuten Heyselin ja Hillsboroughin tragediat vuosina 1985 ja 1989 muistuttavat?

Jalkapallokatsomo mielletään yhteiskunnalliseksi tilaksi, jossa on luvallista päästää ylimääräisiä höyryjä ulos. Tämä lienee monelle miespuoliselle fanille varsin terapeuttista, mutta ilmiö kyllä kaipaisi laajempaa tarkastelua. Miksi Cro-Magnonin vietit vapautuvat juuri urheilukatsomossa, kun yhteiskunnassamme käyttäytymisnormit muuten ovat varsin tiukkoja ja säädeltyjä? Urheilupsykologiassa on kehitetty useita teorioita jalkapallokatsomon käyttäytymispiirteistä. Fanit kokevat toisaalta syvää yhteenkuuluvaisuuden tunnetta muihin samaa joukkuetta kannattaviin tovereihinsa ja toisaalta samaistuvat hyvin voimakkaasti joukkueeseen. Katsoja menettää hetkellisesti oman yksilöllisen identiteettinsä ja ajautuu

alkukantaisten tunteidensa vietäväksi. Urheilun ja uskonnon raja-aidat hämärtyvät kannustuslaulujen pauhussa.

Sundelin käsittelee kirjassaan useita yhteiskunnallisia teemoja, jotka saavat paljon syvyyttä jalkapallokulttuuria tarkastelemalla. Valioliigan kaupallistuminen näyttäytyy ”alkuperäisen” jalkapallon rappiona ja uskollisten kannattajafanaatikkojen väheksymisenä, mutta toisaalta vääjäämättömänä kehityskulkuna. Kirjasta ei löydy tyhjentävää mielipidettä kaupallisuuden siunaussellisuudesta, mutta eittämättä Valioliigasta on tullut maailman merkittävin ja menestynein urheilubrändi. Rappioromantiikka saa kirjassa osansa, mutta tuskinpa englantilainen jalkapallo nauttisi nykyistä suosiotaan ilman hulppeita televisiosopimuksia, keskittymistä katsojakokemuksen mukavuuteen ja ”jalkapallotuotteen” kokonaislaadukkuuteen.

Välillä kirjoittajan tekstiä kyllästää ylimitoitettu poliittinen agitaatio. Vaikka pääministeri Margaret Thatcher vaikutti keskimääräistä vahvemmin Britannian politiikassa ja oli suitsimassa jalkapallohuliganismia, on liioiteltua väittää Thatcherin ”inhonnen perin juurin jalkapallokannattajia” tai että hänelle ”työväenluokkaiset futisfanit olivat vihollisia vihollisten joukossa”. Tuskinpa myöskään ”pääministerin työväenluokkaan kohdistama politiikka oli osasy syy koko levottomaan aikakauteen”. Kirjoittaja ei osoita kovinkaan syvällistä kykyä poliittiseen analyysiin, mutta hänen vastenmielisyytensä rautarouvan konservatiivista politiikkaa kohtaan tulee kyllä selväksi. Brexit ei myöskään ilmiselvästi nauti kirjoittajan kannatusta.

Kirjan englantilaiseen jalkapalloon liittyviä teemoja ovat vain muutamia luetellakseni urheilun kaupallistuminen, pelaajien asema agenttien ja median puristuksessa, fanikulttuuri, joukkueiden omistussuhteissa tapahtuneet muutokset ja junioripelaajien urakehityksen epävarmuus. Naisten jalkapallon asema ja haasteet saavat kirjassa ansaitun huomionsa ja nykyajan Helmareiden kannattajan onkin vaikea käsittää, että naisten jalkapallo oli pitkään kiellettyjen urheilulajien listalla ja sallittiin Englannissa vasta vuonna 1971.

Kirjan lopusta löytyy muutama mielenkiintoinen brittikentillä esiintyneen suomalaisen pelaajan kokemuksen esittely. Tarinoissa välittyvät oivallisesti jalkapalloammattilaisuuden kiehtovuus ja toisaalta arjen raadollisuus. Supertähtien Litmasen, Hyypiän tai Forssellin uravaiheiden sijaan kirja esittelee mielenkiintoisesti esimerkiksi Peter Enckelmanin, Jonatan Johanssonin, Shefki Kuqin, Aki Riihilahden ja Jarkko Wissin pelaajauran eri vaiheita ja tarjoilee yksittäisiä lukijaa viihdyttäviä anekdootteja.

Kirja on ansiokas kulttuurimatka jalkapallon historiaan ja erityisesti englantilaiseen urheiluperinteeseen. Jalkapalloon liittyviä sosiologisia ilmiöitä valaistetaan kiitettävän monipuolisesti. Kirjan luettuaan ei ehkä edelleenkään täysin ymmärrä jalkapallon ystävien fanaattisuutta, mutta lukija saa kattavan kuvan englantilaisen jalkapallon historiasta ja nykypäivästä ja sisäistää ainakin osittain ymmärryksen jalkapallon suuresta merkityksestä brittien yhteiskunnassa. Kirja eittämättä ansaitsee vakiintuneen paikkansa jokaisen jalkapallofanin ja jalkapallosta kiinnostuneen historioitsijan kirjahyllyssä.

Esa Mangeloja